

# VALGU

Sovhoosi juhtkonna ja ühiskondlike organisatsioonide  
infoleht nr. 2 aprill 1989

## Taimikasvatuse põhiprobleemid

1988 läks ajalukku viljaikal-  
dusaastana. Läheneb uus ke-  
vadkülv. Kui saaks põllule aprill-  
is, on lootust, et jõuame ka  
kõik ära koristada. Hilised ke-  
vaded ja vihmased sügised on  
saaginumbreid nii alla viinud,  
et nad nimetamist väärt ei ole.  
Ometi on kõik mehhanisaatorid  
oma panuse andnud. Et aga  
närvi- ja ootamiskulu on suu-  
rem olnud, siis on inimesed  
rohkem väsinud.

Tänavu on plaan meie endi  
tehtud ja selles ei ole midagi  
pealesurutut. Rajoon ei and-  
nud isegi numbreid, kui pal-  
ju peame teravilja või kartu-  
lit riigile müüma. Kõik, mis  
kasvatada suudame, jääb ma-  
jandisse söödaks või seem-  
neks, riigile anname ainult  
leivavilja. Oleme nimetuste  
arvu vähendanud, valitsevad  
põldhein ja teravili kui kaks  
söödakultuuri. Kartulit kasva-  
tame ainult 10 hektaril kesku-  
ses ja Nurmes ning sellega  
varustame söökla ja lasteaia.  
Kokkuostuhind on madal ja  
kartul ei tasu end. Ka sead ei  
vaja kartulit. Me ei kaota te-  
da päriselt ära, teravilja kõr-  
vale peab kartul ikka jääma.

Söödajuurvilja on 20 ha.  
Peedi ja kaalika kasvatamine  
ei ole nii edenunud, nagu oleks  
vaja. Öpilasmalev on põlde  
jõudumööda hooldanud, kuid  
koristamise ajal malevat pole  
ja siis jääb see töö saatuse  
hooleks. Ka ei ole majandil  
enam šeffe. Propageerime  
juurviljakasvatust lepingute  
alusel, kuigi teame, et see on  
kallis. Majand sõlmib inime-  
sega lepingu, kus on kirjas  
mõlemapoolsed kohustused.  
Jäävad kehtima eelmise aasta  
hinnad: söödapeedil 7 ja hü-  
riidkaalikal 5 kop./kg eest.  
Lehed ostetakse 1 kop./kg.  
Palun kiirustage teatama oma

soovist osakonnajuhatajale või  
agronoomidele. Kes olid vae-  
va näinud, ei jäänud ka eel-  
misel aastal saagist ilma. Olen  
ise kasvatanud juurvilja kol-  
mel aastal ja leian, et see on  
majandipoolne soodustus oma  
töötajatele ja nende lastele.  
Harimisvaev ei ole nii suur,  
kui on tasu. Julget pealehak-  
kamist!

Rohusööta tahame varuda  
järgmiselt: heina 1700, kuivsi-  
lo 2500, silo 4000 ja rohujahtu  
50 tonni. Heinategu on osa-  
konna mure. Silogrupid pea-  
vad liikuma üle sovhoosi, sest  
igas osakonnas ei ole vastavat  
tehnikat. Osakond peab enda-  
le sööda ise tootma. Kui oma  
osakonnast vajalikku kogust  
ei saa, on võimalus Velise hei-  
namaadelt juurde teha. Velise  
kui suur taimikasvatuseosa-  
kond on tootnud sööta igal  
aastal üle oma vajaduste.

Tegelikult tahavad zooteh-  
nikud poole rohkem silo, kui

meil on plaanitud. Plaanida  
saab aga nii palju ja veidi  
rohkem, kui võimaldavad  
hoiuld. Oleme aastaid teinud  
silo platsidele või põllule, mis  
küll õige ei ole, sest kaod on  
suured. Kuid loomad tuleb  
toita. Loodan, et leitakse või-  
malus ehitada paar silohoid-  
lat.

Mida pean kohe tähtsamaks.  
et taimikasvatust madalseisust  
välja viia?

1. Peamine ja ainuke on  
sõnnik. Tuleb luua süsteem  
igas osakonnas, praegu on see  
ainult Nurmes. Seal on suu-  
detud kõik kompostihunnikud  
ja osa värsket sõnnikut viia  
kesa ja sügiskünni alla, see  
on 40% kogu künnimaast. On  
kindel, et Nurme saagid hak-  
kavad tõusma ja on ilmastiku-  
kirdlased. Väga suur pot-  
entsiaal saake tõsta on kes-  
(Järg 3. lk.)



Tänavu küünlakuu 14. päeval  
kündis Valgus Koolitoa juu-  
res Mihkel Vaarmann.

## Samm pikal teel

Alustan Artur Alliksaare  
luuleridadega: /.../ See päev  
on pidulik. See päev on suur  
ja püha, me tänan niikund oma  
lootusile ligemale. Lööb üle  
ajaraju hingematva müha kuum  
armastuseaade hardalt elevile,  
kui abelate langemise sära./.../  
Tänavu 24. veebruaril päi-  
kesetõusu ajal tõusid enami-  
kus Eestimaa paikades pilvi-  
se ja tuulise taeva alla leh-  
vima sinise taeva, musta  
mulla ja valge lootuse värvi  
lipud. Need tähistasid Eesti  
iseseisvuse väljakuulutamise  
71. aastapäeva.

Seda tegi ka Valgu rahvas  
oma majandi kontori ees. Kol-  
me põlvkonna — koolipoiste,  
töömeeste ja hallipäiste pen-  
sionäride kätest tõusis uude  
lipumasti trikoloor. Saateks  
kõlased «Mu isamaa, mu õnn  
ja rõõm» ja «Eesti lipp» ko-  
haliku laulurahva ja palju-  
de teiste osalejate suust. Järg-  
nes pidulik mälestustetund  
Valgu kultuurimaja saalis.

Oma mälestusi Eesti Vaba-  
riigi ajast ja taas ausse tõs-  
tetud lipust rääkisid vanema  
õlve esindajad. Eriti kaasa-  
kiskuvalt ja humoorikalt esi-  
nes Vabadussõja veteran Jüri  
Jeerik, kel käsil 89. eluaasta.  
Vana, elunäinud mehe elukree-  
do ning soov noorematele: eda-  
si viia saab meid ainult asja-  
lik ja mõtestatud töö. Tõesti,  
kuni meie igapäevane töö pole  
kujunenud inimlikuks vaja-  
duseks, vaid ainult au ja kuul-  
suse asjaks, on vähe lootusi  
olukorda parandada.

Ajad ja olud on õpetanud  
tõesse suhtuma nagu mõisa  
kõiesse. Räägime kõrgelellu-  
liselt töökuultuurist. Minule  
tundub see sama, kui räägik-  
sime eraldi koerast ja sabast,  
mis peaks lahutamatu kokku  
kuuluma. Meie väikesele Ees-  
timaale on korjunud ajapikku  
märgatav hulk inimesi, kel  
rändmesilase /korilase/ men-  
taliteet. Kui taru tühi, siis jäl-  
le kas või mitu tuhat kilo-  
meetrit edasi — uutele ram-  
musamatele korjemaadele. Sel-  
lest raskest olukorrast välja-  
pääsemiseks on tarvis Eesti-  
raa eesotsas olevate meeste  
tarka ja kainet tegutsemist.  
Esimesed sammud iseseisvuse  
teel — 16. november 1988 su-  
veräänsusdeklaratsiooni ja  
keeleseadusega — on juba  
arukalt astunud. Järgnevad  
arukalt astunud.

Jääb soovida, et meil kõigil  
eestimaalastel jätkuks tarkust  
ja töökuultuuri teeks sammudeks  
sel raskel teel iseseisva Eesti-  
maa taasrajamisel.

LEMBIT TIHKAN

# Meie ümbrus on nii trööstitu ja prahine

Kalendrikevad on oma õisutusse astunud, tegelik kevad veelgi varemalt. Talvel lume alla mattununa ei olnud meie ümbrus nii trööstitu, kui on praegu. Kõikjal on halus, vedeleb praht. Kui vähe me hoolime ilust! Elamute ja tootmishoonete ümbrus on risustatud. Oleme niivõrd vanas kinni, et ilma ütlemata-näitamata ise midagi ette ei võta. Samuti ei hooli me teiste vaevast. Elamutevahelised ja kontori ümbruse muruplatsid on uljaste jalgratturite meelispaigad. Ka täiskasvanud autojuht pidas õiseks ralliks kõige lohasemaks majade 44, 47 ja 62 vahelisi muruplats. Seekord jätame nende nimed avaldamata, kuid edaspidi teatame infolehe kaudu.

Kas bussipaviljoni taga olevast kivimüürist kukuvad kivid ise maha, pealegi üsna kaugele, või on kaasaaitajaid? Muruplatsidel sammume üle sealt, kust otsemaks peame. Sissetallatud rajad on sügiseti ja kevaditi porimüüklad astume jälle kõrvale... ja nii need murud kaovadki. On lootust saada kõnniteeplaate. Kui materjal olemas, ootame abi keskuse uute majade elanikke.

Elmise kevade talgutel tegime pargis palju, Et hulga

kesi on lõbusam ja töö läheb jõudsamalt, on tänavugi plaanis pargitalgud. Kevadised ilmad on muutlikud, praegu on veel märg, kuid sobival ajal võtame ette. Paneme teadete välja, argu keegi jäägu nimelist kutset ootama.

Oma koduukse esise platsi peaks küll iga inimene ise korras hoidma. Individuaal-elamute ja taiude elanikud! Tasub teilgi lahtiste silmadega ümbrust vaadata ja ülarune ära koristada. Tootmishoonete ümbruses peaks iga töömees nii palju aega leidma, et koristab enda järelt prahi.

Need on rohkem kontori poolt nähtud vead, kuid korras peavad olema ka osakonnad, kõigi tootmishoonete ümbrused. Vaatame siis kõik oma valdused üle ja otsustame, mis vajalik, mis mitte ja kõrvaldame selle. On tootmishoonete ümbrusi, kus läheb rohkem töökäsi vaja, samuti mehharisme. Neid loodame ühisel jõul korrastada.

Kui elad Valgu sovhoosi territooriumil, siis

1. asu võitlusse kena ümbruse nimel
2. ära risusta ega luba seda teha ka teistel nii tootmises kui koduses elus
3. tule talgutele, kui vastavat teadet loed või sõbralt kuuled.

TOIMETUS

## Vorsti hakkame saama Pärnust

3. aprillil olid koos Märjamaa kooperatiivi volinikud. Arutati juhatus ja revisjonikomisjoni tööd eelmisel aastal ja tegevusplaanid käesolevaks aastaks. Eelmise aasta kasumi jaotamist ja põhikirja muudatusi.

Vorsti hakkame saama Pärnust kolm korda nädalas. Seni saime Haapsalust. Tänavu 1. maist alustab tööd oma varumis'ontor. Peaks valmima turuplats. Mulluse aasta tulemus'e eest makstakse kooperatiivi täis'ikme osamaksu eest dividendi kaks rubla ja 10 rubla osamaksu eest 50 kopikat. Makstakse neile, kes enne 1. aprilli 1989 uuesti liikmeks astusid.

Põhikirja tehti muudatus osamaksu kohta. Lisaks pensionäridele, invaliididele

ja õpilastele on ka paljulapseliste emade ja üksikemade osamaksu suurus 10 rubla.

Lisaks juhatusle ja revisjonikomisjonile on veel volinikogu ja piirkondlikud komiteed. Viimase moodustavad kohalikud volinikud. Meie majandi territooriumil on need Sirje Aasamäe, Riina Alatare, Maie Kusmin, Urve Laarde, Anne Laidvee, Ille Oviir, Jaan Põldre, Kalev Tihkan, Linda Saare ja Rein Savelli. Kooperatiivi juhatus otsustanud, et edaspidi jaotavad need komiteed defitsiitset kaupa. Konkreetsemalt on lubanud sellest kirjutada «Ühistöös» kooperatiivi esimees Ülo Kaasik. Esimene selline kaup on autokummid.

## Ise tehtud — hästi tehtud

1988. aastal valmis keskuse uus 208 kohaga lüpsilaut. Sinna läksid vana farmi teise lauda lehmad, sest laut vajab kapitaalremonti. Vaja oli välja vahetada kogu lüpsiseade ja valada uued asemel. Vanad olid juba nii lagunenu, et mõni lehm hakkas põranda alla ära kaduma.

Ülemused tulid kokku plaani pidama, mida teha, kust vajalikku materjali hankida, kuidas töötasu maksta. Remondi organiseerimine jäi mehaanik Väino Nasirile.

Pärast plaanipidamist läkski töö kohe lahti. Esimesed abilised olid koolipoisid Janar, Romet, Janek ja Annika, kes hooliga puhastasid loomade söimed ja asemel vanast prahist ning turbast. Arnold Maripuu ja Paul Lass hakkasid vana torustikku lahti keevitama ja maha võtma. Väino ise käis linnast materjali hankimas ja toomas. Nädala pärast olid kohal August Parnabas, kes hakkas seinu parandama ja värvima, ning autojuhtidest valajate brigad: Allar Oviir, Uno Keldremaa,

Agu Eelmaa ja Meelis Remmel. Algu tuli kõik vanad asemel lõhkuda ja sodi välja ajada, alles siis sai hakata valama uusi. Vahepeal külm segas, aga üldiselt töö laabus. Mehed olid väga tublid.

Rapla EPT mehed paigaldasid uue veetorustiku ja LEMKI omad panid lüpsiseadmed paika. Plaanis oli veebruaris lehmad uuesti sisse kolida, aga takistuseks sai piimavann. Tänu Väino Nasiri heale organiseerimisele sai ta sellegi laenu peale teiest majandist. 16. märtsi õhtust lüpsi sai teha juba uues remonditud laudas.

Kui meie, loomakasvatatajad, tehtut üle vaatamise, leidsime, et väga suure tööga oleme omal jõul hakkama saanud. Vanast laudast olid praktiliselt ainult seinad alles jäänud. Aitäh! Loomade, eriti vasikate elamistingimused on palju paranenud. Ku'd ärge meie juures tööd pooleli jätke! Kõige vanem laut ootab järke.

VELDA HARJAKAS

## Sõnumeid

Veebruaris andis Eesti NSV Ministrite Nõukogu meie majandile loa üle minna kolhoosiks. Oleme kuulunud Vigala kolhoosi (täna ühistu) esimehe Manfred Bergmani arvamus ja vastse Kohila kolhoosi esimehe Kalle Talviste mõtteid. Lahtisel parteikoosolekul 25. aprillil arutame oma võimalusi. Osa võtab Kaiu kolhoosi aseesimees, jurist Jüri Ehasalu. Ku'das edasi minna — kas kolhoosina, ühistuna, taludena? Mõelge ja edastage oma arvamus osakonnajuhatajale 20. aprilliks.

\*

Vabanenud raamatukogumajja (Ülema maja) on majandil plaanis ehitada kondiitritsehh koos müügipunktiga. Majand teeb remondi ja Märjamaa kooperatiiv on lubanud kondiitriahju. Anname hoone rendile kahele ettevõtlikule inimesele, kellest üks oleks kondiitriostkustega ja teine tegeleks müügiga. Võib-olla on meie infolehe lugejate, siit ärälainute või lihtsalt tuttavate seas selliseid hakkajaid inimesi. Läbirääkimisteks tulla kohapeale või helistada telefonil 26 788.

## Uut kaadrit

Veebruaris asusid tööle:

Märtsis:

Kaido Kalbre traktoristina  
Enn Masing traktoristina  
Eduard Meng karjabrigadirina  
Jaak Piliste autojuhi-traktoristina  
Margus Veli traktoristina

Meelis Burmeister osakonna mehaanikuna  
Kalju Nasir farmimehaanikuna  
Leivo Remmel ehitustöölisena  
Jaan Viljas osakonna mehaanikuna

# 40 aastat küüditamisest

Laupäeval, 25. märtsil tähistasid muinsuskaitse selts ja kultuurimaja Velisel küüditamise 40.aastapäeva. Raskeid Siberi-aastaid üleelanud inimesi oli kohal kümme. Leinalintidega rahvuslipud kandis saali Olev Piisang, kes viidi külmale maale vaevalt kolme kuusena. Külanimedega Velise valla kaardile aetas igaüks põleva kütinla. Kõnelesid muinsuste kaitsjad Kalev Tihkan ja Anne Laidvee. Laulsid pensionäride segakoor ning tütarlaste ja naisansambel Külli Oviri juhatusel. Vahelugemised olid Tiit Oidramilt. Siberit meenutasid Alevtina Piisang Sinaida Kusmin Armilda Eelma-Maripuu ja Henn Gildemann.



Kaubi talu Keskkülas oli Mari ja Jüri Kolumbuse kodu. Küüditatuna surid mõlemad Siberis.

## LÄÄNEMAA TÄITEVKOMITEE ON TUNNISTATUD VELISE VALLAST KULAKLIKES PEREKONDADEKS:

### Istungi protokoll nr. 50 10. XII 1947.

1. Harnak Jaan Jaani p.
2. Joonson Ants Jüri p.
3. Mildov Jaan Jaani p.
4. Palmer Ado Tõnise p.

Tõnsu t.  
Salumäe t.  
Männiku-Jüri t.  
Peetri t.

### Istungi protokoll nr. 20 19. V 1948.

5. Kask Osvald Johannese p.
6. Laurik Hans Madise p.
7. Looring Tõnis Jüri p.
8. Novak Mai Hansu t.
9. Pärtel Johannes Jüri p.

Mihkli-Gustavi t.  
Sillaotsa t.  
Pallase t.  
Toodu t.  
Rehe t.

### Istungi protokoll nr. 29 31. VII 1948.

10. Luuri Ann Ado t.
11. Maasing Johannes Tõnise p.
12. Palm Aleksander Eduardi p.
13. Valler Jüri Jüri p.

Mäelt-Jüri t.  
Ado t.  
Rätsepa t.  
Nurga t.

### Istungi protokoll nr. 36 29. IX 1948

14. Alev Ado Antsu p.
15. Gildemann Ado Mihkli p.

Eina t.  
Kristohvri t.

### Otsus nr. 105 12. III 1949

16. Allivere Hans Päärni p.
17. Eelma Tõnis Ado p.
18. Idel August Jaani p.
19. Piisang Ann Jaani t.

Tõnise t.  
Tiidu t.  
Tõnu t.  
Niglaste t.

## Meenutusi 25. märtsist 1949

Oli varane maarjapäeva hommik. Kõik alles magame, kui pöurutatakse uksele ja nõutakse avamist. Sisse tulevad relvadega mehed. Uksele jäetakse valve, et keegi välja ei läheks. Meid kästakse istuda laua äärde ja loetakse ette, et meie pere on määratud asumisele Novosibirski oblasti Pihtovski rajooni. Kaasa kästi võtta saag kirves ja isiklikud asjad. Ka toidumootori lubati võtta — kõike kokku 100 kg pakituna pampudesse. Tähtsini teada, millele nii pikk reis tuleb ette võtta. Üeldi, et on kulaklik maapidamine ja need ei kõlba siin elama, ehkki kõik normikohustused ja maksud olime riigile tasunud.

raske kui see ka oli. Kõige raskem oli väikese kolme kuuse lapsega. Kuidagi ei oleks tahtnud võtta unesooja pisikest ja keerata ta pambuks... aga õues ootasid juba vooimehed. Meie õuele oli toodud ka naabri pere ja lahti läks sõit reejalaste kriginal viimast lumeteed kasutades. Esialgu suunduti Velise koolimaja õuele. Seal laaditi meid autole. Rahvast toodi kogu aeg juurde. Plaan sai täis pärastlõunaks. Edasi läks sõit läbi Vigala Haapsalu raudteejaama, kus meid ootasid loomavagunid. Oo seisime Haapsalu jaamas. O'i külm, kütust ei olnud. Järgmisel päeval, 26. märtsi hommikul algas pikk sõit Siberisse.

Käsule tuli alistuda, nii

Represseeritu  
aastast 1949

## Heakord

Esmase mulje meie kodukardist annab külalisele või lihtsalt läbisõitjale kohalike oskus oma ümbrust kujutada ja korras hoida. 1989 otsustas ametiühingukomitee kuulutada selleks välja võistluse. See peetakse neljas grupis:

- toomishooned
- suurelamud
- üheperealamud
- individuaalamud

Kokkuvõtte tehakse kord aastas juunis-juulis. Võitjaid

autasustatakse mälestuseseme ja tänukirjaga. Semuti avaldatakse fotod parimatest korras objektidest meie seinalehes.

Erilise tähelepanu alla tuleks võtta kõige rohkem silma riivavad ehitised koos oma «heakorraga». Ka need avaldame seinalehes koos vastavate repliikidega.

Kel on häid ettepanekuid ja kes valuvad sidant meie ümbruse korrasoleku pärast, palun pöörduda ametiühingukomitee poole.

ANNE PÖLDRE,  
komitee esinaine

## Taimekasvatuse...

(Algus 1. lk.)

kuses. Velise on sõnnikut vaesem, kuna loomi on suhteliselt vähe. On tehtud turba- ja sõnnikukomposte, kuid pole suudetud põllule vedada. Peame kõik kompostihuanikud likvideerima ja vedama nad kesa ja sügiskünni alla.

2. Haljasväetiskesa kasutamine saagitõstjana Velise osakorras. Peame kasvatama ristiku, mesika ja galeega seemet, et seda külvata mulla-

viljakuse tõstmiseks sõnniku asendajana.

3. Heinaseemnekasvatuse laiendamine. Kuivati on olemas tuleb mehhaniseerida ka puhastamine. Peame tootma rohkem heinaseemet, et sagedamini uuendada heina- ja karjamaid.

Mehhanisaatorid! Hakakem kõik tunnetama vastutust majandi käekäigu eest!

MILVI TIITS,  
peaagronoom

# MINEVIKU RADADEL

Kauges minevikus paiknesid tänapäeva Valgu sovhoosi maadel Valgu, Nurtu, Uus-Nurtu ja Velise mõisad ning Vigala mõisale kuuluv Nõlva (Jämeda) abimõis. Hiljem said Nurtust ja Nõlvast Valgu karjamõisad, kuna Uus-Nurtu (praegune Nurme osakonna keskus) likvideeriti ja maa jaotati taludeks.

Kirjalikud andmed Valgu mõisa kohta pärinevad Heinz von Pirangi raamatust «Das Baltische Herrenhaus». Esimest korda on mainitud aastate 1275 ja 1285 vahel kui Saaremaa piiskopile kuuluv küla, mille oli rüütel Wilhelm Fahrensbach kirikult enesele võtnud. Mõis jäigi Fahrensbachi suguvõsale.

Aja jooksul vahetusid omanikud, kuni parun Uexküll mõisa 1886 sillakohtunik Theodor parun Pilar von Pilchaule müüs ja kelle surma järel Valgu tema pojale Nikolai parun Pilar von Pilchaule üle läks, kellelt mõis võõrandati ja jaotati lõplikult 1924 asundustaludeks.

Parunile jäi mõisa peahoone pargiga ja maad keskmise talukoha suuruses. 1938 sõlmis parun lepingu Valgu mõisa müümiseks Velise valdale 14000 krooni eest. 1939 valmis mõisahooned koolimajaks ümberehitamise projekt maksumusega 5900 krooni. Pärast ümberehitamist asub mõisa peahoones Valgu kool.

1905. põletas rahvas mõisa peahoone ja kuni müümiseni seisis see osaliselt taastamata.

Rahva mälestustes on säilinud, et esialgu olevat Valgu mõisa asukohaks olnud Paisumaal Tamaru talu ümbrus, kus põldudel on hiljem välja tulnud vundamendijäänuseid. Laudad ja tallid asunud siinpool jõge endiste Talli talude

kohal. Jõgi oli üles paisutatud tammiga, seal asus vesiveski ja jõest viis üle sild. Tõu rabast väljakaevatud rootsiaegne palktee suundub Rapla—Järvakandi poolt Valgu—Paisumaa poole. Tõenäoliselt võis Paisumaal asuda karjamõis algusest peale. Karjamõis oli ka Vanamõisa külas.

Valgus asus esimene puust mõisahooned sovhoosi endise kontori kohal jõe ääres. Umbes 170 aastat tagasi ehitati uus kivist peahoone, praegune Valgu kool. Asukohaks olnud looduslikult vaevalt märgatav kõrgendik, kus kasvanud sarapuud. Kõrgendik suuredati kunstlikult Tiigi männikust ja ehitatava hoone liigidalt veetava mulla ning kividega. Järele jäid tiigid, mis

on säilinud tänapäevani. Koos peahoonega rajati park.

Uut peahoonet ehitatud 3 aastat. Selleks toodud Saksa-maalt 80 müüritöölist. Nende alluvuses olnud eestlastest orjad. Need orjad harisid ka mõisa põllud ja hooldasid loomad. Kui päevanormi ei täidetud, saadi peksta. Rahvasuus on säilinud mälestus tigidast kupjast Muri Aadust, kes peksnud iga tühise asja pärast. Tööpäeva pikkus oli päevatõusust kuni loojakuni.

1868 levis verine kõhutõbi. Mõisa omanik parun Uexküll teinud teomeestele ülesandeks võtta opmani käest igal hommikul talli juures klaasitäis rohtu. Arstimiseks olnud koirorhu ja piirituse segu. Selle tagajärjel suremine lõppes ja inimesed paranesid.

Viimase mõisniku ajal makstud töömeestele päeva kohta sügisel 35 ja kevadel 30 kopikat.

Nurtu või Nurme (Nurms) oli vanaaegne pärimõis. Millal see on asutatud, ei ole teada. Siia juurde kuulus ka Vigala Uexküllide asutatud Nõlva abimõis (hilisemal ajal). 1782 oli mõisa omanikuks Gatharina v. Nieroth, 1870 — 1920 aga Valgu mõisnik Pilar v. Pilchau.

~~~~~  
Velise mõis (Felks, Felchs).  
~~~~~

Esimesed kirjalikud andmed pärinevad aastast 1390, mil mõis kuulus Claus Uexküllile. Arvatavasti rajati see esialgu

ainult vajalike tootmishoone-tega, ilma härrastemajata, kuna mõisnik ise kohapeal ei elanud. Hiljem ehitati kaitsevajaduse tõttu Velise linnus. Uexküllide Velise vasallilinnus moodustas koos Vigala, Kasti ja Lümanduga tookordse Saare-Lääne piiskopkonna idaosas ühise linnustegrupi vastu ordu vallutuste piiri.

16. sajandil koostatud linnuste nimestikus esineb Velise teiste sama piiskopkonna vassallilinnuste hulgas. Kui-võrd kannatas Velise 1535. aasta Läänemaa kodusõja sündmustes, pole teada, küll aga piirati naabruses olevat Vigala linnust. Viimast korda mainitakse Velise linnust 1562 koostatud Vana-Liivimaa kaardil. Siit tuleb järeldada, et varasemates lahingutes hävinud linnust enam üles ei ehitatud ja selle vundamendile rajati hiljem Velise mõisa härrastemaja. 1868 müüs omanik Feodor Volsky Velise mõisa kindralleitnant K. A. Maydelile ja nende suguvõsa käes oli see likvideerimiseni.

1888. aasta 3. märtsil hävis tules Velise mõisa härrastemaja. Järgmisel aastal ehitati hoone uuesti üles. Teist korda hävis see 1905. aasta 15. detsembri öösel revolutsiooni tule. Hoonet enam üles ei ehitatud. Tules hävis ka valitseja maja. See aga ehitati uuesti ja praegu asub selles Valgu sovhoosi Velise osakonna kontor.

JAAN AUS

## ÕNNITLEMINE

18. märts	Miralda Jair	75
1. aprill	Hendrik Tihkan	50
17. aprill	Martin Viisut	75
20. aprill	Aglaida Ristsalu	65
22. aprill	Ilme Burmeister	50
25. aprill	Leida Lemsalu	60

## Tööjuubelid

1. märts	Kaja Kellmann	25
26. märts	Asta Eha	15
5. aprill	Mati Erik	10
17. aprill	Õnne Vaher	15
28. aprill	Ena Nei	20

## Kooli lõpetasid

Anneli Neerut	—	Türi
Reet Pärtel	—	Gagarini
Terje Saaliste	—	Türi
Pille Uustallo	—	Olustvere

## Peret kasvatasiid juurde

Taimi ja Jüri Kamarik	—	tütar
Ruth ja Ahto Noor	—	poeg
Sirje ja Meelis Rimmel	—	poeg
Elvi Saidla ja Eduard Sepp	—	poeg
Siiri ja Kalle Vaher	—	tütar

## Külanimedest

Mitmete ümberkorralduste tõttu on endised külad ja nende nimed kadunud. Nende asemele on moodustatud uued ja suuremad. On mõte taastada küladel, kus veel elu sees, esialgsed nimed. Öelge sõna sekka telefonil 26 796 Vello Vaar-male.

## Hei, nurtulased — eilsed, tänased ja homsed

Augustikuu teisel nädala lõpul peetakse ESIMEST korda NURTU KÜLADE PÄEVAD '89.

Ettevõtmise mõte on kokku tulla kõigil endistel, tä-nastel ja miks mitte ka homsetel Kohtru, Ojaäärse Nurme ja Nurtu-Nõlva küla elanikel ning järeltulevate põlvkondade esindajail. Tahame ühiselt meenutada aegu, inimesi ja sündmusi

- \* seltsis üles võtta vanad eesti laululood
- \* rääkida südameilt mured
- \* öelda oma arvamusi Nurtu kandi homseks ja homsetele.

Et päevad korda lähaksid, tuleb teha ettevalmistusi. Esiteks toimetamised kodukandi väarikama väljanägemise nimel.

Teiseks paneme ühisel toetusel kokku NURTU FONDI kõigi nelja küla tähtkivide raiumiseks ja kohale panekuks.

Täpsem teave kõigi eelürituste ja korralduse kohta hakkab laekuma Nurtu postkastist ja Velise metskon-nast.

Nurtu külade päevad ei ole veel loetud!

Velise muinsuskaitseeltsi Nurtu kild

Vastutav toimetaja URVE LAANDE

Valgu sovhoosi infoleht  
Toimetus: 203 543 Rapla raj., Valgu sjk., Valgu sovhoos, tel. 26.793  
Tasuta.

Trükiarv 500.  
Tellimine nr. 991  
Maht 0,25 trükipoognat  
Rapla Trükikoda,  
Rapla, Kalka t. 2